

Keuterijen in Drenthe

Eric le Gras*

Foto: Sander Elzinga

Nog niet eens zo lang geleden, niet meer dan een jaar of vijftig, zestig, stonden overal op het Drentse platteland keuterijen. Het waren optrekjes van arme boeren, die niet of nauwelijks konden rondkomen van de opbrengst van de paar bunder waarover ze beschikten. Vaak moesten ze een bijbaantje nemen, bijvoorbeeld als melkrijder of als arbeider bij een grote boer.

Als je vandaag de dag door Drenthe fietst, dan zie je nog steeds keuterijen. Soms, als je geluk hebt, nog redelijk in de oorspronkelijke staat, maar vaker compleet verbouwd en alleen met moeite herkenbaar als de plaats waar ooit een kleine boer en zijn gezin vochten voor een schamel bestaan. Eigenlijk is het wel begrijpelijk dat zoveel voormalige keuterijen ingrijpend zijn verbouwd. Ze waren donker, klein en vaak slecht gebouwd. In het woongedeelte waar ooit een gezin van vader, moeder, grootouders en soms tien of meer kinderen kon wonen, is nu maar amper ruimte voor twee personen. Meestal is dat een ouder echtpaar en soms zijn het ook jongere mensen, maar die laatste verhuizen meestal als er kinderen komen.

Respect

Om ruimte te winnen, hebben de huidige bewoners dan ook nog vaak de oude stal bij het woongedeelte getrokken. Waar een paar koeien, wat schapen, een geit en een enkele keer ook een paard stond, vind je nu een slaapkamer, een eetkamer of een keuken. De zolder, waar de kinderen onder de hanenbalken sliepen, kan tot een luxe lounge ruimte zijn omgebouwd. Slechts in spaarzame gevallen zijn die verbouwingen met aandacht en respect voor de cultuurhistorische waarde van het boerderijtje uitgevoerd. Vaker zijn alleen de contouren nog herkenbaar en soms lukt ook dat niet meer. Veel keuterijen zijn ook domweg gesloopt. De laatste keuterboer is dan gestopt met zijn bedrijf en de kopers zijn redelijk gefortuneerde mensen, die zijn geïnte-

resseerd in de grond en de locatie, maar niet in het gebouwje. Makelaars vertellen dat potentiële kopers soms niet eens meer binnen kijken. Niet nodig, zeggen ze, die bouwval gaat toch tegen de vlakte.

Verhalen

Veel valt er niet te doen aan die teloorgang van een belangrijk deel van het Drentse culturele erfgoed. De bescherming laat te wensen over, al is een enkele keuterij wel aangewezen en beschermd als monument. Maar dat zijn uitzonderingen, het merendeel is vogelvrij. Daarom rest er weinig anders dan beschrijven en vastleggen van wat in snel tempo verdwijnt. Datzelfde geldt voor de verhalen van de keuters en hun gezinsleden. Ze zijn er nu nog, al gaat het vaak om herinneringen van kinderen of kleinkinderen van de mensen die daadwerkelijk een bestaan als keuterboer hebben geleid. Ook die kinderen zijn niet meer de jongsten en hun verhalen dreigen net als de keuterijen te verdwijnen.

Boek

Om zoveel mogelijk vast te leggen van wat onherroepelijk verloren lijkt te gaan, verschijnt op initiatief van Het Drentse Landschap en de Bond Heemschut in oktober een boek over de Drentse keuterijen, inclusief kleine uitstapjes naar Friesland en Duitsland. Het boek beschrijft de bouwhistorie van de bedoeninkjes en bevat een inventarisatie van wat er nog resteert in Drenthe. Twee Drenten – de ene woonde als kind op een keuterij en de

Foto: Sake Elzinga

andere kwam regelmatig op de keuterij van zijn grootouders – vertellen het verhaal van het dagelijks leven in armoede en van de sterke banden met familie en buurtgenoten en fotograaf Sake Elzinga legde in beeld vast, wat er nog rest van de schamele woningen van de keuters.

* E. le Gna is medeauteur van het boek 'Keuterijen in Drenthe'. Hij is freelance journalist.

Bij het Drents Plateau is een brochure over restauratiemogelijkheden van keuterijen beschikbaar: www.drentsplateau.nl